

Yttrande med anledning av beslut om föreläggande

(Inspektionen för vård och omsorgs dnr 3.7.1-45526/2023)

Bakgrund

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har den 12 oktober 2023 genomfört inspektion vid SiS ungdomshem Tysslinge (Tysslinge) och därefter begärt att SiS ska inkomma med yttrande och handlingsplan. SiS har den 16 november 2023 yttrat sig till IVO genom att redovisa åtgärder och handlingsplan. Den 29 november 2023 var IVO på återinspektion av ungdomshemmet.

IVO har den 11 december 2023 fattat beslut om att förelägga Statens institutionsstyrelse (SiS) att snarast och senast den 9 januari 2024 säkerställa att

- vården som bedrivs vid Tysslinge är av god kvalitet.

I föreläggandet konstaterar IVO att brister som påtalats vid en inspektion den 1 juli 2022 till stor del kvarstår vid inspektionen den 12 oktober 2023. Vidare anför IVO att de åtgärder som SiS redovisat förväntas få effekt på längre sikt och är adekvata för att komma till rätta med bristerna. Det anses dock inte acceptabelt att tryggheten och säkerheten för ungdomarna på Tysslinge ska vara eftersatt till dess att åtgärderna har fått effekt.

De missförhållanden som IVO förelägger SiS att komma till rätta med består av att

- det saknas tillräcklig bemanning för att ge de barn och unga som vistas på Tysslinge en trygg och säker vård,
- ungdomarna utsätter varandra och personalen för handlingar som kan utgöra misshandel och hot,
- lokalerna är inte anpassade för verksamheten eftersom det saknas tillräckligt med rum för vård i enskildhet, och
- ungdomarna låses in på sina boenderum och lämnas i vissa situationer ensamma på avdelningen.

Statens institutionsstyrelse

IVO uppger att det krävs att SiS vidtar åtgärder i förhållande till var och en av de konstaterade bristerna. Detta betyder att SiS åtminstone ska säkerställa att bemanningen är tillräcklig för att ge de inskrivna ungdomarna en trygg och säker vård. Vidare ska det finnas tillräckligt antal rum för vård i enskildhet. SiS måste även säkerställa att ungdomar varken låses in eller lämnas ensamma till följd av bristande personalresurser.

SiS har beviljats anstånd t.o.m. den 16 januari 2024 med att vidta åtgärder och t.o.m. den 23 januari 2024 med att inkomma med en redovisning av vidtagna åtgärder.

SiS inställning

SiS inställning är att de åtgärder som har vidtagits haft sådan effekt att barn och unga vid Tysslinge tillförsäkras en vård av god kvalitet.

SiS instämmer i IVO:s bedömning att det vid inspektionen den 12 oktober 2023 fanns brister i verksamheten avseende placerades trygghet och säkerhet. SiS har emellertid den 9 oktober och 23 november 2023 fattat beslut om tillfälligt stängda platser (platsreduktion) på Tysslinge. Vid inspektionen den 12 oktober 2023 hade den första platsreduktionen beslutats endast tre dagar tidigare och ungdomshemmet hade då gått från 31 till 28 placerade ungdomar. Här bör betonas att det kan ta viss tid innan en platsreduktion märks i verksamheten. Även om t.ex. bemanningen per ungdom ökar tack vare platsreduktionen och bostadsrum/lokaler frigörs tar det många gånger lite tid innan de placerade upplever att tryggheten och säkerheten förbättrats. Bedömningen är därför att åtgärden i form av platsreduktionen den 9 oktober 2023 alltså inte hade hunnit få effekt vid tidpunkten för IVO:s inspektion tre dagar senare.

Som framgår av IVO:s föreläggande (s. 3) upplever samtliga medarbetare som IVO talat med och institutionsledningen att läget generellt har varit mycket lugnare på Tysslinge sedan den 12 oktober 2023. SiS bedömer att stabiliseringen till stor del beror på platsreduktionerna som gett förbättrade möjligheter till vård i enskildhet, men också gett förbättrade möjligheter till differentiering utifrån vårdbehov och säkerhetsaspekter. Situationen avseende bemanning har dessutom förbättrats ytterligare efter IVO:s återinspektion den 29 november 2023 genom att beslutade platsreduktioner har verkställts (se nedan).

I föreläggandet anför IVO att det fortsatt har varit incidenter på Tysslinge efter den 12 oktober 2023. I detta sammanhang vill SiS framhålla att vid den typ av verksamhet som Tysslinge bedriver kan svårligen alla incidenter förebyggas, även om det naturligtvis är något SiS eftersträvar. SiS accepterar inte hot och våld vare sig mellan placerade eller mot medarbetare. Bedömningen är att de åtgärder som redovisats i tidigare yttrande, och som IVO ansett adekvata, samt den pågående platsreduktionen

kommer att bidra till en stabilt låg förekomst av hot och våld. Vidare har tidigare beslutade åtgärder följts upp och nya åtgärder vidtagits, se bilaga 1.

IVO uppger vidare i föreläggandet att det framstår som att den nuvarande, lugnare situationen främst förklaras genom förändringar i ungdomsgruppen. SiS instämmer i att ungdomsgruppens sammansättning kan påverka t.ex. antalet incidenter av hot och våld. Vid säkerhetsbedömning har dock samtliga barn och unga vid Tysslinge bedömts ha höga risker för hot och våld. Denna målgrupp har varit densamma under hela 2023. Inte heller har det på Tysslinge gått att konstatera att de barn och unga som just nu vårdas där har ett lugnare förhållningssätt än vad som brukar vara fallet. SiS bedömning är emellertid att oavsett vilka som placeras på Tysslinge så har hemmet i dag betydligt bättre förutsättningar att tillhandahålla en vård av god kvalitet, än vid inspektionen den 12 oktober 2023, tack vare de åtgärder som har genomförts, inte minst platsreduktionerna, se bilaga 1.

SiS instämmer inte i IVO:s bedömning av uppförandet av gallergrindar. Gallergrindarna har inte endast en funktion vid upplopp eller andra extrema situationer. Redan förekomsten av gallergrindar kan nämligen i sig ha en lugnande eller dämpande effekt, dvs. utan att de kommer till användning, eftersom de visar att hemmet har möjlighet att hantera också våldsamma situationer. Gallergrindarna bör därför ses som en trygghetsskapande och adekvat åtgärd.

SiS vill också framhålla att det på kort tid har vidtagits en rad åtgärder, men att det kan finnas en risk med att vidta alltför många åtgärder inom den mycket snäva tidsram som följer av föreläggandet. Ett ungdomshem kan inte genomföra för många och för stora förändringar samtidigt utan behöver lägga en plan för i vilken ordning åtgärder ska vidtas. Detta gäller särskilt åtgärder som involverar medarbetare som arbetar klientnära eftersom deras deltagande i åtgärder, som t.ex. utbildning, innebär att någon annan behöver ta deras pass och arbeta klientnära. När många och omfattande åtgärder/insatser ska genomföras inom en kort tidsperiod minskar effekterna av åtgärderna samtidigt som risken för oro och instabilitet i personalgruppen ökar. Däremot ser SiS ett behov av att kontinuerligt och löpande fortsätta att vidta strukturerade och planerade åtgärder som tillsammans med platsreduktionerna och de redan vidtagna åtgärderna säkerställer vård av god kvalitet.

Vidare bör noteras att institutionsledningens bild av ett stabilare läge och förbättrade förutsättningar till trygg och säker vård bekräftas av den senaste statistiken avseende verksamheten vid Tysslinge. Antalet rapporterade incidenter vad gäller hot och våld mellan placerade samt hot och våld mot personal har minskat under sista delen av 2023. I december 2023 låg t.ex. Tysslinge under genomsnittet för hela ungdomsvården för hot och våld både mellan placerade och mot personal. Antalet avskiljningar har också minskat under november och december, under december 2023 verkställdes två

avskiljningar. Den lägre frekvensen av hot och våld samt avskiljningar talar tydligt för att åtgärderna som redovisats i det förra yttrandet har gett effekt också på kort sikt.

Vid tidpunkten för SiS förra yttrande hade myndigheten inte tillgång till protokollen avseende samtal med de placerade vid inspektionen den 12 oktober 2023. SiS noterar att myndigheten inte heller fått tillfälle att under beredningen yttra sig över beslutsunderlaget som borde ha kompletterats med SiS synpunkter. Därför anser SiS att underlaget för föreläggandet inte är fullödigt.

I det följande redogörs för hur de vidtagna åtgärderna påverkar situationen för de placerade vid Tysslinge på ett fortsatt positivt sätt i förhållande till de missförhållanden som IVO påtalar. Eftersom IVO efterfrågar åtgärder som vidtas på kort sikt fokuserar detta yttrande på sådana åtgärder. Vidare hänvisas till de åtgärder som redovisas i bilaga 1.

Det saknas tillräcklig bemanning för trygg och säker vård

Sedan IVO:s beslut den 9 november 2023 och SiS tidigare yttrande, har beslut om att tillfälligt stänga ytterligare fyra platser fattats. Detta skedde, som nämnts ovan, den 23 november 2023, alltså endast sex dagar innan IVO:s återinspektion. Vid tillfället för återinspektionen var 28 ungdomar placerade vid Tysslinge. Som IVO konstaterar i föreläggandet var situationen även under dessa omständigheter lugnare än vid IVO:s föregående inspektion.

Två ungdomar omplacerades från Tysslinge den 30 november och den 14 december 2023. Under den första halvan av januari 2024 omplacerades ytterligare två ungdomar. Detta innebär att 24 ungdomar är placerade vid Tysslinge för närvarande.

Bemanningen, dvs. antalet medarbetare som är i tjänst på respektive avdelning, har inte minskat sedan den 12 oktober 2023 när IVO genomförde inspektionen. Detta innebär att antalet medarbetare som är i tjänst per ungdom har ökat proportionellt. Nu när de beslutade platsreduktionerna är helt verkställda har bemanningen per placerad ungdom ökat med ca 25 procent jämfört med bemanningen den 12 oktober 2023.

Som redovisats i tidigare yttrande har SiS förstärkt bemanningen på Tysslinge nattetid och fortsätter att göra så vid behov. SiS bedömer att de vidtagna åtgärderna möjliggör tillräcklig bemanning för att ge de placerade en trygg och säker vård. Givetvis följer SiS utvecklingen noga för att säkerställa att de genomförda platsreduktionernas effekt består och att bemanningen även fortsättningsvis är tillräcklig för att garantera de placerade en trygg och säker vård vid Tysslinge.

De placerade utsätter varandra och personalen för hot och våld

Platsreduktionerna är starkt bidragande till att ett konkret vård- och behandlingsarbete för att förebygga hot och våld på ungdomshemmet kan ske. Genom platsreduktionerna minskas gruppstorleken samtidigt som bemanningen per ungdom ökar. Därigenom får medarbetarna mer tid till att arbeta relationsskapande med de placerade och med aktiva vård- och behandlingsinsatser. Därutöver säkerställer den ökade bemanning per ungdom att medarbetarna lättare upptäcker risker för konflikter och kan agera förebyggande, men också ingripa vid händelse av att en situation eskalerar snabbt.

En annan viktig aspekt i det hot- och våldsförebyggande arbetet är att tillgången till lokaler för vård i enskildhet har ökat, vilket beskrivs nedan. Förutom fler lokaler för vård i enskildhet frigör platsreduktionerna boenderum och andra ytor, vilket ger ungdomshemmet större möjligheter att differentiera ungdomar. Sådan differentiering kan ske med hänsyn till kända konstellationsmässiga risker, t.ex. gängtillhörighet, men också utifrån de ungas individuella behov. För att ta bort risker för hot/våld och skapa trygghet för de placerade arbetar Tysslinge bl.a. med sektionering¹, dvs. anpassning av gruppstorleken och vilka individer som ingår i respektive grupp utifrån de ungas vårdbehov, men också deras trygghet och säkerhet. I SiS föregående yttrande beskrivs detta mer utförligt.

Trots att det endast har gått kort tid sedan besluten om platsreduktion fattades ses som ovan beskrivits en nedåtgående trend avseende hot och våld. Bedömningen är att situationen på ungdomshemmet har stabiliserats väsentligt.

Den kompetensutveckling och handledning som tillhandahållits har bl.a. fokuserat på medarbetares bemötande av barn och unga. Vid handledning av psykolog ges medarbetare tillfälle att diskutera problem och svåra situationer och känner sig genom detta tryggare i sin roll. Det nu sagda har gett positiva effekter på både samarbete och bemötande gentemot barn och unga. Detta framgår även av inspektionsprotokollen över samtal med medarbetare från inspektionen den 29 november 2023. Denna kompetensutveckling är pågående och förutses, tillsammans med platsreduktionerna, att starkt bidra till en bibehållen god kvalitet i vården.

Det saknas tillräckligt med rum för vård i enskildhet

Platsreduktionen som beslutades den 9 oktober 2023 har frigjort fler lokaler för vård i enskildhet, vilket beskrivs i SiS föregående yttrande. Allteftersom platser stängs minskar behovet av lokaler för vård i enskildhet och situationen är nu därför betydligt bättre än vid IVO:s inspektion och återinspektion. Tysslinge har nu bättre förutsättningar att sektionera efter de placerades vård- och säkerhetsbehov, vilket starkt

¹ Uppdelning av en avdelning i tillfälligt mindre enheter.

bidrar till möjligheten att ge barn och unga en individuellt anpassad vård och därmed att förebygga hot- och våldssituationer.

Fullt ut lämpliga lokaler för vård i enskildhet kommer att finnas när de ytterligare åtta lokaler för vård i enskildhet som planeras är på plats. Detta planeras ske i början av juni 2024. SiS har gjort stora ansträngningar för att påskynda uppförandet av dessa nya lokaler. Planen är att de uppförs i form av paviljonger för att så snabbt som möjligt tillgodose behovet. Besluten om platsreduktioner består emellertid fram till dess att de nya lokalerna har inrättats. SiS bedömer därför att nuvarande förhållanden innebär att barn och unga tillförsäkras en vård av god kvalitet i befintliga lokaler.

Ungdomarna låses in på sina boenderum och lämnas i vissa situationer ensamma
IVO påtalar att SiS måste säkerställa att ungdomar varken låses in eller lämnas ensamma till följd av bristande personalresurser.

SiS vill inledningsvis betona att ungdomar givetvis varken får låsas in eller lämnas ensamma till följd av bristande personalresurser. En annan sak är att ungdomarna under nattetid får vara ifred på sina respektive bostadsrum och kan påkalla medarbetarnas uppmärksamhet om sådant behov uppstår.

Vad gäller larmsituationer som IVO tar upp anpassas den grupp av medarbetare som ingriper. Dygnet runt finns det en larmgrupp med ett erforderligt antal medarbetare och en larmledare som tar emot larm, beger sig mot larmplatsen och vidtar adekvata åtgärder. Med erforderligt antal menas också att det vid larmtillfället finns tillräckligt antal medarbetare kvar vid varje avdelning för att upprätthålla en trygg och säker vård och arbetsmiljö.

Som ovan beskrivits har andelen medarbetare per placerad ungdom ökat markant. Med andra ord är det inte fråga om några bristande personalresurser på Tysslinge. Även vid larmsituationer kommer ett tillräckligt antal medarbetare att vara kvar på varje avdelning. Således har det även framgent säkerställts att de placerade inte blir inlåsta eller lämnas ensamma på grund av bristande personalresurser.

Redovisning av vidtagna åtgärder

SiS hänvisar i denna del till den bifogade handlingsplanen, se bilaga 1, där de tidigare redovisade åtgärderna framgår tillsammans med tillkommande åtgärder.

Sammanfattande bedömning

SiS har vidtagit adekvata och tillräckliga åtgärder för att säkerställa att vården är av god kvalitet på Tysslinge. Åtgärderna har redan haft god effekt och situationen har stabiliserats efter IVO:s inspektioner. Vidtagna åtgärder följs upp och kompletteras vid

behov. De missförhållanden som IVO påtalar anses därmed inte föreligga. Med andra ord uppfyller SiS de krav som IVO har ställt i föreläggandet.

Beslut i detta ärende har fattats av sektionschefen Anderz Eriksson. I den slutliga handläggningen har enhetschefen Susanna Åhgren och institutionschefen Mikael Skaldeman deltagit. Föredragande har varit juristen Annica Barkman.

Anderz Eriksson

Bilaga 1 handlingsplan